

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

4. Кваша Т.К. Визначення пріоритетів інноваційної діяльності та моніторинг результатів цих пріоритетів: світовий досвід / Т.К. Кваша, Л.В. Лях // Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць. – К.: НДЕІ, 2014. – Вип. 12(163). – С. 59–64.
5. Інноваційні механізми стратегії фінансового управління [монографія] / редкол.: Т.І. Єфименко (голова) та ін. – К.: ДННУ «Академія фінансового управління», 2012. – 1302 с.
6. Скиба М. Стимулювання інноваційної діяльності в контексті посткризового відновлення економіки / М. Скиба // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2011. – Вип. 2. – С. 145–152.
7. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 №40-IV. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15
8. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 №514-VI. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514-17
9. Шляхи активізації інноваційної діяльності підприємств: Монографія / [О.І. Волков, М.П. Денисенко, А.П. Гречан та ін.]; Під ред. проф. О.І. Волкова, проф. М.П. Денисенка. – К.: КНУТД, 2005. – 775 с.
10. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13
11. Квасова О.П. Особливості цінних паперів як інструменту інвестиційної діяльності банків / О.П. Квасова // Вісник КНУТД, 2014. – №3. – С. 57–63.

Ю.О. ГРИНІВ,

здобувач, Інститут регіональних досліджень НАН України

Інноваційна активність малого підприємництва регіону: теоретичні аспекти

Розглянуто основні визначення категорій «активізація діяльності» та «інноваційна активність малого підприємництва». Узагальнено та систематизовано основні підходи щодо визначення категорії «інноваційна активність малого підприємництва». Сформульовано власне розуміння автора трактування інноваційної активності малого підприємництва.

Ключові слова: інновації, активність, діяльність, мале підприємництво, активізація діяльності, ефективність, конкурентоспроможність, регіон.

Ю.А. ГРЫНІВ,

соискатель, Институт региональных исследований НАН Украины

Инновационная активность малого предпринимательства региона: теоретические аспекты

Рассмотрены основные определения категорий «активизация деятельности» и «инновационная активность малого предпринимательства». Обобщены и систематизированы основные подходы к определению категории «инновационная активность малого предприятия». Сформулировано собственное понимание автора трактовки инновационной активности малого предпринимательства.

Ключевые слова: инновации, активность, деятельность, малое предпринимательство, активизация деятельности, эффективность, конкурентоспособность, регион.

Y. HRYNIV,

Геттер Института региональных исследований НАН Украины

Innovative activity of small enterprise of region: theoretical aspects

Basic determinations of categories «activation of activity» and «innovative activity of small enterprise» are considered. Generalized and basic approaches are systematized in relation to determination of category «innovative activity of small enterprise». The own understanding of author of interpretation of innovative activity of small enterprise is set forth.

Keywords: innovations, activity, small enterprise, activation of activity, efficiency, competitiveness, region.

Постановка проблеми. Малий бізнес виступає важливим елементом ринкової економіки, який відіграє велику роль для забезпечення зайнятості населення, підтримки соціальної стабільності суспільних відносин, створення умов для розвитку конкурентоспроможного підприємства. Розвиток малого підприємництва регіону має важливе суспільно-політичне та економічне значення (утримання конкурентних засад в економіці, дотримання принципів економічної свободи, скорочення безробіття). Особлива увага при цьому приділяється забезпеченню інноваційних ефектів на основі впровадження нових технологій. Як показує досвід, в економічно розвинених країнах малі підприємства мають переваги у розробці нових технологій, що сприяють адаптації підпри-

ємства до змінних ринкових умов. Впровадження інновацій у розвиток вітчизняної економіки переплітається з активізацією інноваційної функції у сфері малого підприємництва. Однак в Україні малий бізнес має обмежений інноваційний потенціал. Найбільше малих вітчизняних підприємств зосереджено у сфері роздрібної та оптової торгівлі і частково у сфері послуг. Своєю чергою, частка малих підприємств у промисловій сфері, які сприяють впровадженню технологічних нововведень, залишається мізерною.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Досліджуючи проблемні аспекти активізації діяльності малих підприємств регіону на основі інновацій, першочерговим завданням є визначення суті категорії «активність». Значна

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

кількість наукових праць, що присвячені дослідженням інноваційної активності підприємств, у сучасних умовах розвитку економіки містять деякі теоретичні розбіжності, які пов'язані із тлумаченням цього поняття та визначенням його кількісних характеристик. Частково дослідженнями залишаються питання, які стосуються суті категорій «інноваційна активність підприємства», «активізація інноваційної діяльності» та «інноваційно активне підприємство». Дані питання частково висвітлені у працях В.П. Баранчевська, А.В. Барішевої, Т.В. Гринько, В.А. Денисюка, Г.Й. Жиць, Л.В. Журавльової, А.І. Попова, Н.С. Силантьєвої, К.В. Солнцевої, А.І. Сухорукової, А.А. Трифілової, І.В. Федулової. Проте залишаються до кінця нез'ясованими питання інноваційної активності малого підприємництва на регіональному рівні.

Мета статті – розглянути основні визначення категорій «активізація діяльності» та «інноваційна активність малого підприємництва». Узагальнити та систематизувати основні підходи щодо визначення категорії «інноваційна активність малого підприємства».

Виклад основного матеріалу. Сутність поняття «активізація» пов'язана із посиленням підприємницької діяльності. Активізація також виступає як результат спонукання до покращення діяльності, разом із тим її можна розуміти як процес, спрямований на досягнення та підтримку активного стану підприємства. На нашу думку, доцільним є розуміння активізації інноваційної діяльності як процесу, що має на меті інтенсифікацію інноваційної діяльності підприємництва, досягнення та підтримка його інноваційно активного стану.

Дослідження економічної суті поняття «інноваційна активність підприємництва» є основою для пошуку шляхів активізації його інноваційної діяльності. За різними підходами активність розглядається як діяльний стан, властивість процесу діяльності, зокрема у тлумачніх словниках це поняття визначається як діяльна участь у чому-небудь, здатність до реакції, взаємодії з чим-небудь, посилення, понаднормова діяльність, діяльний стан, енергійна діяльність [2, с. 12]. Інноваційна активність – це інтенсивна діяльність щодо створення та впровадження нововведень. У наукових працях зазначена категорія ототожнюється з інноваційною діяльністю підприємства. Проте в цьому випадку будь-яка діяльність визнаватиметься активною, незважаючи на рівень її інтенсивності. На противагу такому підходу повне розмежування категорій «діяльність» та «активність» призведе до висновку про те, що система може бути активною, не займаючись діяльністю [10, с. 121].

Інноваційну активність можна розглядати як певну характеристику діяльності підприємства. Словник економічних термінів трактує поняття «ділова активність» як характеристику стану підприємницької діяльності, «властивість та реальний прояв цієї властивості, що полягає в мобільноті, підприємливості, практичності, ініціативі» [8]. На основі цього обґрунтованим є визначення категорії «інноваційна активність підприємництва» як певної властивості, яка об'єднує мобільність, ініціативу та підприємливість в інноваційній сфері діяльності малого підприємства, створення та впровадження нововведень на основі інноваційних можливостей, здатність пристосовувати власні характеристики до впливу зовнішніх та внутрішніх факторів.

У своїх працях Т.В. Гавrilova узагальнює існуючі погляди щодо розуміння категорії «інноваційна активність» і пропо-

нує її розглядати як діяльність, як характеристику діяльності, як характеристику здатності або спроможності системи до діяльності [3, с. 264]. Дані класифікація об'єднує велику кількість визначень цього поняття в три групи, кожна з яких звертає увагу на певний аспект активності.

На основі цього даний підхід варто застосовувати для аналізу категорії «інноваційна активність підприємства». Результати дослідження наукових праць у сфері управління інноваційною активністю малих підприємств дає підстави для узагальнення позицій щодо визначення суті даної категорії (див. рис.). Незважаючи на розбіжності щодо розуміння змісту інноваційної активності підприємства, тлумачення цього поняття можна звести до трьох головних підходів. Розглянемо більш детально особливості трактувань інноваційної активності малого підприємства в межах кожної групи.

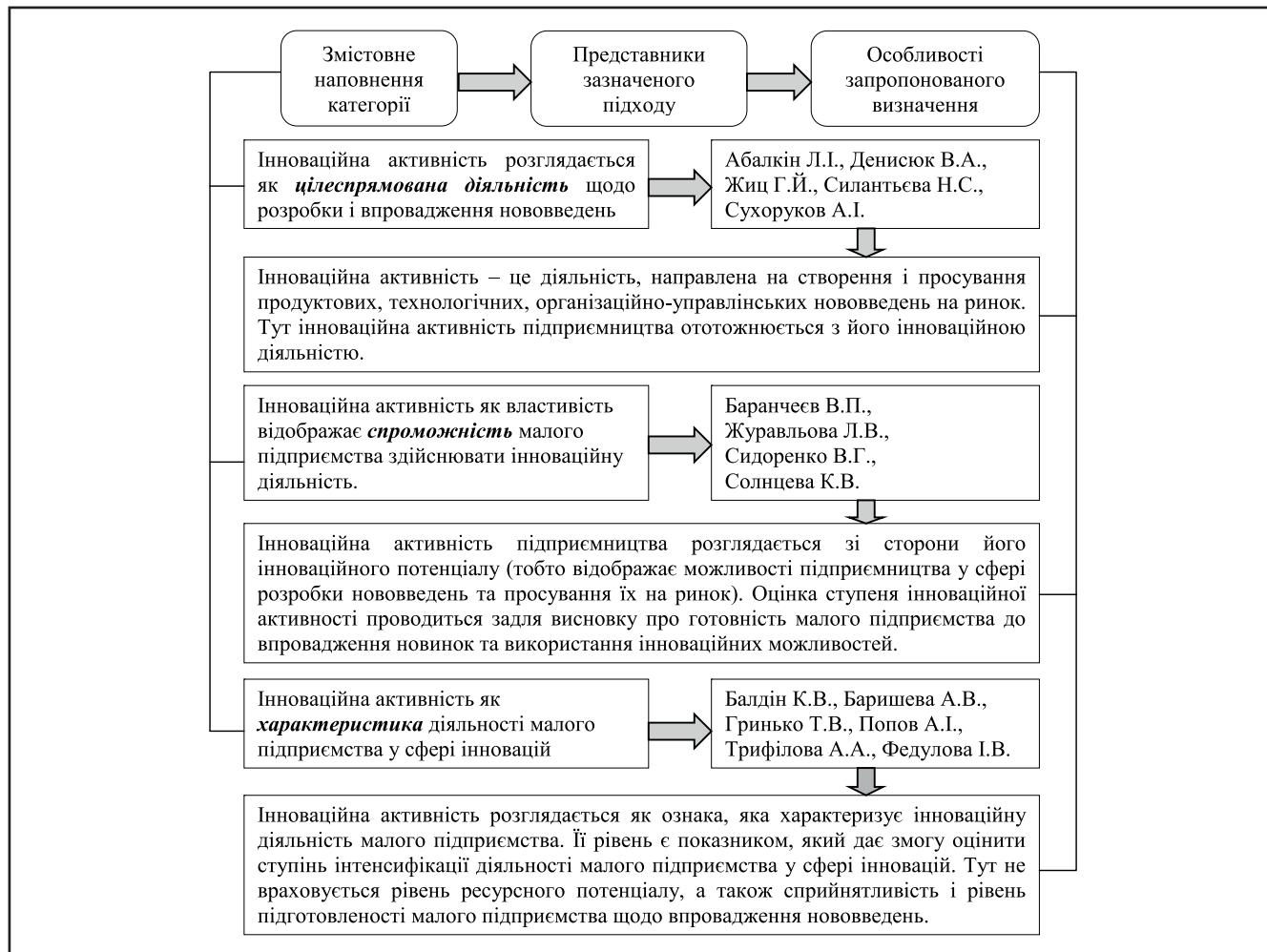
Найпопулярнішими є дві точки зору: перша – це коли інноваційна активність розглядається як цілеспрямована діяльність у сфері створення та впровадження нововведень, а друга – як характеристика інноваційної діяльності, що відображає можливості малого підприємства оновлювати елементи інноваційної системи. Відповідно до першої точки зору категорія «інноваційна активність» ототожнюється з інноваційною діяльністю та охоплює «комплекс дій, що спрямовані на розробки та запровадження нових чи удосконалених продуктів, технологічних процесів, способів, пов'язаних з реалізацією інноваційної продукції» [7, с. 76]. Відповідно система показників, на основі яких визначають рівень інноваційної активності малого підприємництва, включає аналіз показників ефективності та результативності діяльності малих підприємств у сфері інновацій.

За такого тлумачення будь-яке підприємство, яке проводить інноваційні перетворення, можна вважати інноваційно активним. Власне, даний підхід застосовується в міжнародній статистиці інновацій. Наприклад, у російській статистичній практиці підприємство визнається інноваційно активним, якщо протягом звітного періоду воно здійснювало витрати на інновації (не враховуючи розміру, стадії інноваційного процесу і рівня його завершеності). Згідно з класифікацією Інституту статистики ЮНЕСКО (UNESCO Institute for Statistics) усі підприємства, які протягом звітного періоду займалися будь-якою діяльністю, пов'язаною зі створенням інновацій, належать до категорії інноваційно активних незалежно від того, чи призвела зазначена діяльність до реального запровадження нововведень [6, с. 60].

Російський вчений Г.Й. Жиць визначає інноваційну активність як «дії підприємства щодо здійснення нововведень без урахування їх інтенсивності, рівня новизни, а також інших аналогічних характеристик, які дозволяють підприємству покращити або зберегти наявну позицію у ринковому середовищі» [4, с. 13].

Також інноваційна активність розглядається як «комплексна характеристика інноваційної діяльності організації, що визначає ступінь ефективності й інтенсивності дій щодо розробки, створення (або придбання), освоєння і запровадження нових продуктів, процесів, організаційних або маркетингових змін, а також їх своечасність, здатність мобілізувати інноваційний потенціал» [5, с. 6]. Тобто інноваційна активність характеризує не кінцевий результат діяльності підприємства, а тільки його можливості у сфері розробки нововведень, їх

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

Систематизація підходів щодо визначення поняття «інноваційна активність малого підприємства»

освоєння і просування на ринок. Таким чином, оцінюючи інноваційну активність, перш за все необхідно враховувати рівень сприйнятливості підприємства, зокрема малого, до нововведень і включати аналіз його наявних можливостей у сфері інновацій. Представники даного підходу визнають комплексний характер щодо розуміння інноваційної активності і беруть до уваги здатність підприємства до оновлення діяльності, однак не зважають на рівень інтенсивності таких дій. Проте категорія «активність» включає посилену, енергійну діяльність. З цього випливає, що інноваційну діяльність не варто ототожнювати з інноваційною активністю. Доцільно її розглядати як основу даної категорії, джерело її виникнення.

Інший підхід до розуміння змісту інноваційної активності розглядає це поняття як характеристику, що відображає спроможність підприємства здійснювати інноваційні зміни. Так, за визначенням російського науковця В.П. Баранчеєва, інноваційна активність характеризує «підготовленість фірми до оновлення основних елементів інноваційної системи, а також її сприйнятливість до нововведень» [1, с. 19]. Саме ці властивості є головними критеріями віднесення підприємства до інноваційно активних. Ми вважаємо, що дане трактування як здатність до здійснення інноваційних перетворень у виробничій діяльності не є достатньо обґрунтованим, бо наявність інноваційних ресурсів лише сприяє успішному впровадженню інновацій. Однак можли-

вість мобілізувати інноваційний потенціал ще не гарантує інноваційної активності підприємства.

Третя група визначень трактує інноваційну активність підприємництва як ознаку його інноваційної діяльності, економічна суть якої пов’язана з інтенсивністю дій щодо створення і впровадження нововведень. Так, на думку російського дослідника А.А. Трифілової, інноваційна активність «відображує інтенсивність діяльності економічних суб’єктів щодо розробки та застосування нових технологій або удосконаленої продукції до господарського обігу» [9, с. 52].

У працях І.В. Федулової інноваційна активність «характеризує не тільки динаміку, але й інтенсивність змін щодо проведення на підприємстві ефективної інноваційної діяльності» [10, с. 122]. Автор підкреслює, що з метою об’єктивної оцінки рівня інноваційної активності підприємства необхідно використовувати перелік кількісних та якісних показників, які не лише допомагають проаналізувати ефективність використання ресурсів, а й охарактеризувати результативність інноваційного підприємництва, виявити внутрішні чинники, що сприяють реалізації інноваційних цілей та завдань організації [10, с. 126].

У межах цього підходу поняття «активність» визначається як характеристика процесу діяльності малого підприємства, а рівень інноваційної активності – це показник, спрямований на дослідження інноваційної діяльності окремого малого підприємства. Оцінювання рівня інноваційної активності ма-

лого підприємства здійснюється за допомогою визначення ефективності його діяльності у сфері створення та запровадження нововведень. Ступінь інтенсивності інноваційних дій можна визначити тільки в порівнянні з іншими системами.

Ураховуючи теоретичні дослідження, трактування інноваційної активності малого підприємництва можна викласти в наступній інтерпретації як дії, спрямовані на здійснення інноваційних впроваджень у виробничій діяльності малих підприємств, що є основою та джерелом їх активності, рівень якої доцільно визначати як показник інтенсивності дій, які спрямовані на інноваційні перетворення, що призводять до підвищення ефективності та забезпечення конкурентоспроможності продукції чи послуг.

Висновки

Узагальнивши доведене вище, можна зробити висновки щодо розуміння суті інноваційної активності малого підприємництва:

– поняття «інноваційна активність» не варто ототожнювати з таким поняттям, як «інноваційна діяльність» малого підприємництва, оскільки дії, спрямовані на здійснення інноваційних перетворень, можна розглядати лише як джерело, основу активності;

– зважаючи на ознаки інноваційної активності: ініціативність, мобільність, дієвість, прийняття інноваційних рішень, підприємливість, – її можна розглядати як характеристику самого малого підприємства і як ознаку процесу діяльності. Відмежування інноваційної активності як властивості малого підприємства створює підстави для визначення відмінностей між більш інноваційними підприємствами та менш інноваційними;

– враховуючи трактування активності як посиленої діяльності, ми вважаємо, що рівень інноваційної активності малого підприємництва доцільно визначати як показник інтенсивності дій, які спрямовані на інноваційні перетворення. Однак зробити висновок про ступінь інтенсивності інноваційної діяльності на малому підприємстві можна, порівнюючи аналогічні показники інших виробничих систем, що створить умови для оцінки рівня інтенсифікації діяльності малого підприємництва у сфері розробки та впровадження нововведень, а також визначити, які малі підприємства є інноваційно активними.

Список використаних джерел

- Баранчев В.П. Измерение инновационной активности компании как ее конкурентной силы / В.П. Баранчев // Менеджмент сегодня. – 2005. – №4. – С. 17–21. (25)
- Великий тлумачний словник сучасної української мови [уклад. В. Бусел]. – К.: Ірпінь ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с. (ЗО)
- Гаврилова Т.В. Категорія «активність» як методологічна основа для вивчення проблем активізації діяльності / Т.В. Гаврилова // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – Д., 2007. – Вип. 224, т. 1. – С. 263–270. (33)
- Жиц Г.И. Об инновационной активности и факторах, определяющих её уровень на промышленных предприятиях / Г.И. Жиц, А.А. Флегонтов // Инновационная деятельность. – 2009. – №7. – С. 11–17. (59)
- Журавлева Л.В. Оценка инновационной активности организации как открытой системы в конкурентной среде: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / Л.В. Журавлева ; Государственный ун-т управления. – М., 2008. – 19 с. (61)
- Керівництво Осло: рекомендації щодо збору та аналізу даних стосовно інновацій: питання виміру наук.–технол. діяльності: спільна публікація ОЕСР та Євростату / М–во освіти і науки України, Укр. ін–т наук.–техн. і екон. інформації: пер. з англ. та наук. ред. Андрощук Г.О.; уклад. Н.М. Григорович – [З–є вид.]. – К.: УкраїНТЕІ, 2009. – 161 с. (87)
- Силантьєва Н.С. До питання визначення сутності інноваційної активності підприємства / Н.С. Силантьєва // Наукові праці. Національний ун–т харчових технологій. – 2007. – №23 Економіка. – С. 75–77. (161)
- Словник економічних термінів [Електрон. ресурс] / Режим доступу: <http://www.ekonomiks.net.ua> (163)
- Трифілова А.А. Оцінка ефективності інноваційного розвиття підприємства: монографія / А.А. Трифілова. – М.: «Фінанси і статистика», 2005. – 303 с. (176)
- Федулова І.В. Дослідження інноваційної активності промислового підприємства / І.В. Федулова // Теоретичні та прикладні питання економіки: Зб. наук. праць. – Вип. 26. – К.: Видавничо–поліграфічний центр «Київський університет», 2011. – С. 121–127. (181)